

S.D. Snyman

KOM ONS SKRYF 'N PSALM!

ABSTRACT

COME, LET US WRITE A PSALM!

This article is a report on an exercise in Psalm writing performed by theological students in a course on the introduction, exegesis and theology of the Psalms. What was interesting and surprising was that, without a thorough knowledge of the literary genres used in the canonical Psalms, the students made use of genres like the individual lament, wisdom and psalms of trust. Little could be gained from the student-psalms of the setting in life (*Sitz im Leben*) of the psalms. Due to the personal nature of the psalms, the exact setting in life was even deliberately obscured. This should caution modern day researchers of the canonical Psalms to be mindful of the fact that the reconstruction of the setting in life of canonical psalms is indeed only a reconstruction of what we think might have been the setting in life.

1. AGTERGROND

Gedurende 'n module wat handel oor die inleiding, eksegese en teologie van die Psalms aan studente in die teologie het daar 'n idee onder die studente van die betrokke klas ontstaan om elkeen self ook hulle hand aan die skryf van 'n psalm te waag. By 'n geleentheid het studente van die klas byeengekom en hulle eie persoonlike psalms voorgelees. Die byeenkoms het ook die geleentheid geskep om te vra na 'n moontlike analogie tussen eietydse studentepsalms en kanoniese Psalms in die Ou Testament.

Die opvallende waarneming wat tydens die geleentheid gemaak is, was die ontdekking van raakpunte met die *Gattungen* waarin die kanoniese Psalms geskryf is. Sonder dat studente 'n intensiewe studie van die literêre genres van die Psalms gemaak het, kon tipiese genres soos wat dit in die navorsing oor die Psalms raakgesien en geëien is, ook in hulle "psalms" gesien word. Daar word dikwels gesê dat die Psalms universele menslike belewenisse verwoord. Die waarheid hiervan is bevestig met die lees van die psalms van die groep studente. Die analogie tussen eietydse studente-psalms en die kanoniese Psalms het ook 'n perspektief gebring op die kwessie van die *Sitz im Leben* van Psalms.

Prof. S.D. Snyman, Hoof, Departement Ou Testament, Fakulteit Teologie, Universiteit van die Vrystaat, Posbus 339, Bloemfontein 9300. E-pos: snymansd.hum@mail.uovs.ac.za.

Moderne eietydse psalms is nie iets nuuts nie. In verskillende tale is en was daar al publikasies van eietydse psalms. Barnard (2004:6-8) maak die opmerking dat daar selfs in die sterk gesekulariseerde samelewing van Wes-Europa, 'n groeiende belangstelling in psalms is. Hy verwys na 'n boek met die titel *Nieuwe Psalmen* wat in 1995 verskyn het waarin 'n aantal Vlaamse en Nederlandse digters gedigte gepubliseer het wat dikwels geïnspireer of gebaseer is op 'n Bybelse Psalm. Op die Internet kan eietydse psalms in Engels (www.psalmsoflife.tripod.com) waar die outeur van die moderne psalms sy psalms aandui as gebede en gedigte, in Duits as *Gebete von heute* (www.amen-online.de) of Nederlands (www.bezinningscentrum.nl/teksten/bettine/nieuwe_psalmen.htm) gelees word.

2. INLEIDING

Dit hoef skaars betoog te word dat die Psalms tel onder van die mees gelese gedeeltes van die Bybel. Uitgawes van die Bybel wat nie die volledige Bybel bevat nie, sluit gewoonlik die Psalms in by die Nuwe Testament. Die Psalms is ook die Ou-Testamentiese boek wat die meeste in die Nuwe Testament aangehaal word. 'n Tekst soos die van Psalm 23 is een van die bekendste dele van die Bybel. Die aand ná die gebeure van 11 September 2001 spreek Pres. George W. Bush die Amerikaanse volk toe op televisie en in die toespraak maak hy verskeie verwysings na Psalm 23. Verwysings na die Psalms kry 'n mens selfs op bufferplakkers wat op motors geplak is: "This car is protected by Ps. 91" en "The Lord is my Shepherd — Ps. 23". In die Bybellennium (1999:600) word die Psalms beskryf as "die asemhaling van die gelowige: die intrek van die lewegewende asem van God se Woord en die uitblaas van uitgediende menslike vree, vrese en nood".

Martin Luther het die Psalms die "Kleine Bibel" genoem en het meer oor die Psalms geskryf as enige ander Nuwe-Testamentiese boek (Day 1990:140). Psalm 46 het gedien as inspirasie vir sy bekende hervormingslied "Eine feste Burg ist unser Gott" en word vandag nog gesing in kerke van gereformeerde tradisie — in Afrikaans bekend as Lied 476 (Liedboek van die Kerk 2001). In die groot keerpunte van Luther se lewe was dit telkens die Psalms wat hom bemoedig het (Seybold 1990:224). Vir Luther is die

Psalms die boek vir alle heiliges, vir elkeen, wat sy omstandighede ook mag wees, hy sal vind dat daar in daardie situasie vir hom Psalms en woorde sal wees wat hom sal pas asof hulle daar geplaas is net vir sy besondere omstandighede, sodat hy dit self nie beter kon verwoord nie (Miller 1986:19-20).

Johannes Calvyn het die Psalms die “anatomie van elke deel van die siel” genoem omdat daar nie 'n emosie is waarvan die mens bewus is wat nie in die Psalms weerspieël word nie (Miller 1986:19; Longman 1988:13). Calvyn was ook verantwoordelik vir 'n omvangryke kommentaar op die Psalms waarin hy eksegetiese en taalkundige opmerkings kombineer met praktiese uitleg.

3. WAT IS 'N PSALM?

Dit is nie so maklik om te sê presies wat 'n psalm is nie. 'n Psalm is meer as een ding.

3.1 'n Psalm is 'n lied

Die woord wat ons ken as “psalms”, is 'n woord wat van die Grieks $\Psiαλμοί$ kom, 'n term wat dui op liedere wat begelei word deur 'n snaarinstrument. Die Griekse vertaling van die Ou Testament noem die bundel dan ook $\Psiαλμοί$ wat met die benaming in Lukas 24:44 ooreenkom. Dieselfde benaming kom ook voor in die vorm “die boek van die Psalms” ($βίβλος ψαλμῶν$) in Lukas 20:42 en Handeling 1:20 (Eybers 1978:19; Jagersma & Vervenne 1992:271).

Die Hebreuse naam vir die bundel is תהלה wat “lofliedere” of “lofgesange” beteken ofskoon die woord תהלה net in Psalm 145 as opskrif voorkom. Dit is 'n vraag of dit 'n raak beskrywing vir die bundel is aangesien nie alle Psalms lofliedere is nie; trouens, 'n groot deel van die Psalmboek bevat klaagliedere en ook 'n hele reeks van ander literêre genres.

In Afrikaans word die Hebreuse woord מזמור wat in die opskrif van 57 Psalms voorkom, ook met Psalm vertaal. Die woord מזמור beteken 'n “lied” wat gewoonlik met snaarinstrumente begelei is (Eybers 1978:19). Verdere aanduidings dat die Psalms liedere is wat bedoel is om gesing te word, is die verwysings na musiekinstrumente wat in die Psalmboek gevind word: 'n lier (Ps. 33:2); harp (Ps. 57:8); 'n horing en trompet (Ps. 47:5); simbole (Ps. 150:4) en 'n drom of tamboeryn (Ps. 149:3). In die opskrifte van sommige Psalms vind ons ook 'n aanduiding dat die Psalms liedere is wat bedoel is om gesing te word. In Ps. 22:1 staan daar byvoorbeeld “... op die wysie van”. Die term “sela” wat in 39 Psalms voorkom is waarskynlik ook 'n musikale term wat 'n pouse (*intermezzo*) aandui.

3.2 'n Psalm is 'n gebed

'n Psalm is gerig tot God. Dit maak 'n Psalm ook 'n gebed. Die Psalm-gebede is waarskynlik hardop in die publiek uitgespreek (Seybold 1990:81). In dié gebede vertolk die Psalmis sy verhouding met die Here. Dit kan 'n persoonlike gebed wees waarin die Here geloof word vir wat in die individu se lewe gebeur het of dit kan ook 'n klag teenoor die Here wees vir persoonlike lyding en beproewing wat die Psalmis verduur. Die Psalmis kan ook die groot dade van verlossing wat Jahwe in die geskiedenis van die volk bewerk het, besing of nasionale rampe soos byvoorbeeld die ballingskap betreur. Die Psalms wat gebid word, kan dus beskou word as die mens se antwoord op God se Woord (Von Rad 1975:355-356; Rendtorff 2005:317; Brueggemann 2003:277; Burden 1986:39).

Die wye spektrum van ekstatische vreugde tot diepe terneergedruktheid word dus aangetref in die gebede wat in die Psalms gebid word. Die Psalms bied persoonlike en tegelykertyd ook universele menslike belewenisse wat tussen pole van liefde en haat, veragting en waardering, smart en vreugde, twyfel en sekerheid (Burden 1986:39) onder woorde gebring en teenoor God uitgekreet word.

3.3 'n Psalm is 'n gedig

Die vorm waarin 'n Psalm aangebied word, is poësie. Die Psalms is poësie, sê Vervenne (1990:177), wat ervarings in 'n kompakte ("verdigte"; let op die woordspel met "gedig") vorm uitdruk. 'n Gedig het 'n gevoelvolle stemming wat anders is as by prosa; 'n gedig is bondiger, meer gedronge, vaer as prosa; daar is 'n dimensie in die boodskap van 'n gedig wat 'n mens bly ontglip (Burden 1986:38) sodat 'n mens 'n gedig weer en weer kan lees. Poësie bied dus 'n veel groter uitdaging om verstaan te word as prosa. 'n Sensitiwiteit vir die poëtiese gehalte van die Psalms help dus in die poging om Psalms te verstaan. Vir Vos (2005:30) bestaan 'n gedig uit drie dele; die struktuur, vorm of patroon van 'n gedig; die tekstuur of die taal waarmee 'n gedig geweef is en derdens die postuur of liggaam van 'n gedig.

Dit is daarom belangrik vir die uitlegger van Psalms om iets te verstaan van Hebreeuse poësie, van parallelismes, chiasmes, metafore, beelde, ritme, *inclusio*, vergelykings, ens.

4. DIE INVLOED VAN HERMANN GUNKEL

Hermann Gunkel (1862-1932), 'n Berlynse Ou-Testamentikus, kan beskou word as die grondlegger van die moderne Psalmnavorsing. Hy ontwikkel

die sogenaamde *Form*-kritiese benadering tot die eksegeese van die Ou Testament. Volgens hierdie benadering moet die *Gattung* of literêre genre van 'n literêre eenheid in die Ou Testament bepaal word. 'n *Gattung* funksioneer in 'n tipiese (sosiologiese) omgewing, die sogenaamde *Sitz im Leben*, dus moet die *Sitz im Leben* van die teks ook bepaal word. Hierdie benadering het hy dan toegepas op die Psalms in sy kommentaar wat in 1926 op die Psalms verskyn het (Gunkel 1926).

Gunkel identifiseer vyf groot genres in die Psalms: die himne (Pss. 33, 117, 145-150), klaagliedere van die volk (Pss. 74, 79, 80), koningspsalms (Pss. 2, 110), klaagliedere van die enkeling (Pss. 3-7, 22, 25-28) en individuele dankseggingspsalms (Pss. 30, 32, 116) (Day 1990:11-14). Die *Sitz im Leben* van die Psalms kan in die geval van die grootste aantal van die Psalms teruggevoer word na die kultus van Israel. Hy erken egter ook dat daar 'n aantal "geestelike liedere" ("geistliche Dichtungen") is wat nie na die kultus toe terug herlei kan word nie (Vervenne & Jagersma 1992:277).

Onder die invloed van Hermann Gunkel se vormkritiese benadering het die verskillende literêre genres of *Gattungen* besondere aandag in die navorsing van die Psalms gekry. Dit was veral die Duitse Ou-Testamentikus Claus Westermann wat die *Gattung*-ondersoek van die Psalms verder verfyn en uitgebou het.

Breedweg word die volgende *Gattungen* gewoonlik onderskei:

- Klaaglied van die volk (Westermann 1989:21-41; Eybers 1978:27) — Psalms wat gedig is na aanleiding van nasionale rampe soos hongersnood en aanvalle van vyandelike magte (Pss. 80; 44; 74; 79).
- Klaaglied van die enkeling (Westermann 1989:65-122; Eybers 1978:27) — Psalms wat deur die aanroep van die Here gekenmerk word, gevolg deur 'n gebed om hulp, sekerheid van verhooring en soms ook 'n gelofte (Pss. 6; 13; 22; 51).
- Danklied van die volk (Westermann 1989:42-55; Eybers 1978:28) — Psalms vir besondere dankdae (Pss. 67; 123; 124).
- Danklied van die enkeling (Westermann 1989:166-200; Eybers 1978:28) — Psalms waarin die individu die Here dank vir verlossing (Pss. 30; 31; 32; 66; 116; 138).
- Vertrouensliedere van die volk (Westermann 1989:42-55; Eybers 1978:28) — Psalms waar die volk hulle vertroue in die Here betuig (Pss. 123; 124).
- Vertrouensliedere van die enkeling (Westermann 1989:123-155) — Psalms waarin 'n individu sy vertroue in die Here uitspreek (Pss. 23; 27; 90).

- Koningspsalms (Westermann 1989:56-64; Eybers 1978:27) — Psalms waar die rol van die koning veral in sy verhouding met die Here besing word (Pss. 2; 21; 45; 72; 110).
- Himnes (Westermann 1989:201-270; Eybers 1978:26) — Psalms wat lofliedere is tot eer van God waarin sy deugde besing word (Pss. 8; 19; 29; 33; 100; 103; 139; 148).
- Liturgiese psalms (Westermann 1989:271-282; Eybers 1978:26) — Psalms wat waarskynlik 'n besondere plek in die liturgie van Israel gehad het (Pss. 15; 24).
- Sionspsalms (Westermann 1989:283-288; Eybers 1978:26) — Psalms wat veral die rol van Sion besing (Pss. 46; 48).
- Wysheidpsalms (Westermann 1989:292-296; Eybers 1978:29) — Psalms waarin daar opvallende wysheidstrekke voorkom (Pss. 1; 73, 112; 127; 128).
- Pelgrimliedere (Eybers 1978:26) — Psalms wat gesing is deur pelgrims op pad na of vanaf die tempel terug huis toe (Pss. 120-134).

Natuurlik kan nie al die Psalms netjies in die verskillende kategorieë ingepas word nie. Daar is Psalms wat 'n mengsel van verskillende *Gattungen* vertoon en daar is selfs Psalms wat moeilik in een van die kategorieë ingedeel sou kon word (byvoorbeeld Pss. 18; 34; 36; 77; 92; 108).

5. OORWEGING VAN 'N AANTAL EIETJDSE PSALMS

Wat hier volg, is die oorweging van 'n aantal eietydse “studente”-psalms. Uiteraard gaan dit nie hier om 'n beoordeling van die poëtiese gehalte van die psalms as gedigte nie, maar eerder om raakpunte tussen die eietydse psalms en die kanoniese Psalms te soek. Omdat dit die primêre doel van die artikel is, word die studente-psalms ook anoniem weergegee.

Die opvallende en verrassende waarneming is dat klaagpsalms soos in die kanoniese Psalms die prominente genre of *Gattung* is wat in die studente-psalms gebruik is. Waarom dit verrassend is, is omdat daar eerder verwag sou word dat veral jongmense eerder die genre van lof of dank sou gebruik. Dit is ook onwaarskynlik dat studente die genre van die klaagpsalm uit hulle kerklike liturgiese belewenis sou kon leer. In die kerk word daar eerder lofpsalms gesing en nie klaagpsalms nie. Die volgende psalm is 'n aangrypende eietydse voorbeeld van 'n klaagpsalm:

Psalm ... 'n Roepkreet van Elizabeth
 Gee tog antwoord op my roepstem,
 hoor tog die gekners op my tande.

Sodat die bose my kan uitlos,
 die ondergrond met losse sedes en dwelms
 sy houvas op my kan verslap.
 Kom tog Here en red my van die
 skynheiligheid waarin ek dag tot dag lewe.
 Was U die vuilheid van my aangesig af
 was en reinig my.
 Wys u my die lig in hierdie donker duister.
 Lei my uit hierdie doolhof van smart.
 Vernietig die bedrog, korrupsie, verkragting, moord,
 diefstal, rassehaat en egbreek.
 Ontferm U tog oor ons!!
 Wys my die lig,
 open my oë dat ek U blindelings kan volg
 op die pad na reg en geregtigheid.
 Wees U my vesting, Heer.
 My rots by wie ek skuiling vind.

'n Bekende verskynsel in die Psalms is dat die aanvanklike klag aan die einde van die Psalm oorgaan na 'n vertrouensuitspraak. Dieselfde verskynsel is opgemerk in die eietydse psalms waarvan die volgende twee psalms voorbeelde is. In die eerste psalm-gedig is dit 'n donker, verlate wêreld waar alles stil is, maar God tog teenwoordig is.

GOD BLY GETROU

Hoe donker is die wêreld nie!
 Daar is 'n winterwind wat waai.
 Die wêreld lyk verlate.
 Alles is stil.
 Maar dit is U wat deur die stilte dreun.
 U teenwoordigheid het my verblind.
 Plaas het ek van die begin af aan U gedink.
 U is waarheidsgetrou.

In die volgende gedig word God as “weg” én “naby” beleef en verander die vraag “Is U hier?” na 'n uitroep “U is hier!”

WEG EN NABY

Here, ek wonder partykeer
 “Waar is U?”
 Partykeer vra ek
 “Is U hier?”
 Want dit lyk soms of U weg is.
 Weg uit die wêreld en weg van my.
 Dan weer, keer op keer,
 stil maar ongetwyfeld eg

ontdek ek
 U is hier!
 U is by die wêreld en naby my.
 Daaraan, Here, verwonder ek my.

Klaagpsalms word ook gekenmerk deur 'n verwoording van 'n ervaring van verwerping en teenkantiing van mense. Dan wend die digter hom in vertroue na die Here toe en dit bring dan rus in sy gemoed. Iets hiervan word raakgesien in die volgende psalm wat ook raakpunte met Psalm 139 vertoon.

Psalm van ...
¹U ken my ...
²As dae lank en donkerte swaar op my druk
 As die storms van my jeug my ongenadiglik van U weg ruk.
³U ken my ...
 Wanneer mense om my snaaks raak en my verag,
 Wanneer mense U Naam ligtelik, sommer so verkrag ...
⁴Wanneer mense my ondergang bewerkstellig, my vervloek,
 En as ek dan by U vir regverdigheid kom soek ...
⁵O Heer, dan is daar die sondes van my hart,
 Ook hier weet U van elke smart.
⁶Wanneer ek in vergaderings, klasse en in die kerk
 Stil, swyend toekyk hoe die bese deur ons werk.
⁷U ken die geliefdes van my hart
 Meisiemense, vriende, verspot en laf,
 My gesin, familie, lewend en die in die graf ...
⁸O Heer, U ken my, deurgrond my, en U verstaan my.
⁹Daarom hierdie versoek, o Heer,
 Mag ek met ander nooit hierdie slegte dinge laat gebeur.
 Leer my weer U liefde, Heer.
 Laat ek ook my vyande liefhê, al maak dit seer.
¹⁰Leer my opreg vergewe.
 Skenk ook die ewige lewe.
 In Jesus naam alleen ...
 Vra 'k u seën.

Daar is ook Psalms wat as vertrouensliedere van 'n enkeling beskryf word. Dit is psalms waar die klag-element wat so tipies is van 'n klaagpsalm ontbreek en waarin die digter sy/haar vertroue in God uitspreek. Die volgende studente-psalm sou as so 'n vertrouenspsalm beskryf kon word.

'N PSALM IN STILGEBED
 Vader, ek word stil voor U.
 Ek luister na U stem.
 Wat wil U vir my kom leer
 wat aan my hart sal klem.

U is die Weg, die Waarheid, Heer,
 die Lewe elke dag.
 U woorde vul my met wysheid, Heer,
 terwyl ek op U wag.
 Stemme uit die wêreld
 verwag, verwoes, vergaan.
 Die stilte van U fluister
 sal selfs my hartklop laat stilstaan.
 Spreek nou, Vader,
 ek luister soos 'n kind.
 En in my soeke, Heer,
 het U my lankal reeds gevind.

'n Tweede voorbeeld van 'n eietydse vertrouenspsalm is die psalm met die titel "Kind van God!"

KIND VAN GOD!

Sag fluister die Duiwel in my oor,
 Ek kan hom net-net hoor.
 Nooit praat hy waar,
 Dit sê die Bybel klaar.
 Tog luister ek na hom.
 Maak dit my sy kind?
 Twyfel ek so graag in *Hom*,
 Los Hy my nie as *Sy* kind!!
 Wie sal my red van dié bestaan?
 Ek hoor maklik Satan praat,
 my ore leen ek uit,
 hy sal my elke keer fruik.
 Hy ken my swak plek goed,
 En ek weet hy hou ook moed.
God gee my krag?
 Anders verloor ek elke dag.
 Die stryd wil nie stop,
 Ek voel soms ek gee op!
 Maar *God* gee my krag!
Hy's by my elke dag!
 Die waarheid maak my vry.
 Ek het rede: ek verbly!
 Niks sal my skei van *Sy* liefde,
 Ek is kind van *God*!!

'n Derde waarneming is die gebruik van die genre van wysheidspсалms. Wysheidspсалms is relatief skaars in die Ou Testament (Ps. 1, 73, 111, 112, 127, 128) en tog kan twee psалms van die studente as Wysheidspсалms aangedui word. Is dit 'n aanduiding van jong gelowiges wat nadink oor die moeilik

verklaarbare raaisel van lyding en onreg in die wêreld en dit dan met God in verband probeer bring? Dit is ook 'n motief wat in die kanoniese Psalms telkens voorkom. Onreg, onskuldige vervolging, lyding en swaarkry word as menslike ervaring in verband met God gebring.

Die psalm-gedig wat hier volg is 'n refleksie op die onbegryplikheid van 'n gestremde kind. Hierdie werklikheid word dan in verband met God gebring. Let op die verwysing na Ps. 127:3 in reëls 6 en 7. Die wysheidsliteratuur in die Ou Testament is ook 'n nadenke oor die onbegryplikhede van die lewe en wat dan op 'n manier in verband gebring word met God.

DIE KIND

'n Klokgespel kondig die koms aan.
 Helaas hy's weer te vroeg.
 Met beentjies kort en plomp,
 vingertjies vet en dom,
 fop hy jou met sy ouderdom.
 Seuns is geskenke van die Here.
 Kinders is deur Hom gegee.
 Maar ons vra heel verleë
 Heer, kan dit wees?
 Hierdie bondel na U Beeld,
 is U genade dan verdeeld?
 Deur haar pyn in die donker nag
 Skenk U iets waarvoor almal lag
 Stemme dring nie tot sy skynwêreld deur.
 Nou hoe gemaak met evangelie?
 Tog gee U, Heer, hom 'n grootvoet brein,
 maar met klanke wat kwaak
 en glad niks rym
 Met onsigbaar vlerk van goud
 Is hy geen God's fout
 Met sy kinderglimlag in die wind
 sterf die Heer vir die hemelkind.

Die verband tussen Wysheid en die skepping is 'n gegewe in die Ou Testament (vgl. verskillende passasies uit Spreuke en Job). In die volgende psalm-gedig dink die digter na oor die einde en die begin van alles en sy plek êrens tussen die einde en die begin van alles sonder om regtig tot 'n antwoord te kom. Sy vrae oor die (on)eindigheid en die misterie van begin met sy eie plek êrens tussenin laat hom die gedig afsluit met "Hoe vreemd".

IS U REGTIG EGTIG EGTIG?

Ek staar in die swartheid van die aandlug in;
 Ek sien sonne, planete, galaksies.

'n Rilling skiet deur my lyf;
 Wat is oneindigheid?
 Hoe gaan die ruimte net aan en aan en aan ...?
 Dit moet tog 'n einde hê, maar as daar 'n einde is, wat is agter die
 einde?
 Dit alles moes ook 'n begin gehad het, dit kon tog nie net altyd
 daar gewees het nie;
 Indien so, wat was voor die begin daar? Niks?
 Hoe lyk niks? Wat is niks?
 Niks is iets wat nie kan bestaan nie.
 Maar iets kan ook nie bestaan nie, want dit moes 'n begin gehad
 het, wat onmoontlik is, want dit impliseer dat daar 'n niksheid was
 wat onmoontlik was.
 Iets kan nie uit niks gebore word nie.
 Maar om een of ander rede bestaan iets, wat onmoontlik is, maar
 dit bestaan,
 want hier staan ek en ek dink daaroor.
 Wat is dink? Hoe werk dink? Wat gebeur in my brein as ek dink?
 Hoe kan die brein oor homself dink?
 Hoe vreemd.

In die bundel van kanoniese Psalms is daar ook 'n aantal Psalms bekend
 as sogenaamde boetepsalms in die vroeë kerk (Psalms 6, 32, 38, 51, 102, 130
 en 143). Een van die studente-psalms sou ook as 'n tipiese boetepsalm be-
 skryf kon word waar sonde erken en bely word, gevolg deur vergiffenis en
 'n bede om gehoorsaamheid.

'N GEDIG (Gebed)

¹Here, U is getrou en regverdig,
 U is liefdevol en barmhartig;
²maar ek staan skuldig,
 ek is beplek met sonde
 van die dag van my geboorte is ek gebroke.
³Maar U God, hoog bo my verhewe,
 het deur U troue liefde my vergewe,
⁴laat my dan nou deur U woord en Gees
 altyd aan U wil gehoorsaam wees,
 want vir U liefde wil ek ewig dankbaar wees.

Soos wat dit die geval is met die kanoniese Psalms, is die psalms van die
 studente ook baie persoonlik. Trouens, dit is herhaaldelik gesê voordat 'n
 student sy/haar psalm gelees het dat medestudente juis dit moes begryp.

Die persoonlike aard van die Psalms word goed geïllustreer deur die
 volgende psalm-gedig en die kommentaar daarop.

DIE HERE IS MY HOEDER

'n Verminkte Psalm

Die Here is my Hoeder

in hierdie doodsdal van tekort.

Ek laat my neerlê in die groen van Bee-Bee-Doe

wyl Hy, bloeddorstig, sy eie vrede word.

Ek verkwis my siel,

Sy naam verpand en spore dof.

In elke donker diepte

bid ek om die dood,

want U is by my.

Ek is verskrik in die hande

van my lewende God

My fees noem vriende aansit.

Vervloek word ek bekyk.

Ek is gelaai in die hart van die Here,

'n oase, maar met slyk.

Ek sal ontuis wees tussen goedheid.

Van lê liefde sal ek vlug.

Maar U, Here, sal my huis wees

tot in lengte van dae.

Die digter van die psalm-gedig lewer die volgende kommentaar op die psalm:

Die psalm is grootliks 'n spel met die woorde van Psalm 23. "Herder" is verander na "Hoeder" omdat die herderbeeld vreemd aan my is. Die bedoeling van 'n herder (een wat oppas) is in hoeder verwoord.

"'n Verminkte Psalm" sinspeel daarop dat ek Psalm 23 so 'n bietjie skade aangedoen het. "Vermink" sinspeel ook op die gevoel wat tot die skryf van die psalm gelei het.

"Ek kom niks kort nie" is verander na die eerliker "doodsdal van tekort". Dat die aardse lewe 'n "doodsdal" is, lees ons in die Belydenis-skrifte. Die lewe selfs skep ook natuurlik soms hierdie indruk.

"Hy lê my neer" is verander na "ek laat my neerlê" omdat ek nie hier (noodwendig) na die Here verwys nie. Hier en in ander gedeeltes van die psalm verander ek die dade van die Here na iets wat ek doen om my selfgeregtigheid, my opstandigheid teen die beheer van God, te bely. "Bee-Bee-Doe" is 'n onsedelike karakter in *Die derde oog* van Le Roux. Sy het 'n voorliefde vir groen kamerlinne gehad.

Die verwysing na God wat bloeddorstig sy eie vrede word, het in gedagte sowel die Ou-Testamentiese offers as die kruisiging van Jesus. Laasgenoemde het natuurlik meer direk betrekking op my. Die negatiewe formulering daarvan is vanweë die worsteling wat ek soms ervaar om die genade te verstaan. Hy het my vergewe; Hy het dus vrede. Ek sukkel om die vergifnis somer so tot vrede te aanvaar.

“Ek verkwis my siel” sinspeel op die OAV se “Hy verkwik my siel”. Die kontras tussen die woorde lig uit wat die mens aan haarself doen teenoor die goeie versorging van God.

“Verpand” beteken tydelik ingeruil vir iets ander wat op dié stadium van groter belang is. Psalm 23 vertel van die eer van God's Naam. Ten tyd van skrywe was die eer van God se Naam van sekondêre belang.

“U lei my op die regte paaie” het gelei tot “spore dof” (vgl. OAV). Die regte weë is effens uit sig verloor. Ja, selfs: wat is reg?

“Donker dieptes” hier het 'n dubbele betekenis. Dit kan na “moeilike tye” verwys (soos die oorspronklike Psalm) en ook na my eie donkerte (sondigheid). Laasgenoemde is meer in lyn met die bedoeling van die psalm as 'n geheel. So verstaan ek “bid ek om die dood,” want God se nabyheid beklemtoon my eie ellende. Hy is heilig; ek nie. Dit dui op die worsteling van 'n geheiligde mens wat nie noodwendig heilig wil lewe nie.

Daarom “ek is verskrik in die hande van my lewende God”. Die Nuwe-Testamentiese vers “Hoe verskriklik is dit om in die hande van die lewende God te val” is indirek aangehaal. Dié vers in konteks dui op veroordeling. Vir my het dit meer die betekenis van God se almagtige heiligheid, iets wat vrees wek by iemand wat kies om sy eie sondige begeertes bo die eer van God se Naam te plaas. “Die” is verander na “my God”, om die verbondenheid ten spyte van die opstandigheid te verwoord.

“My fees” verwys dan juis na die uitlewing van my eie wil. “Aansit” is eerstens gebruik as woordspel met “Hy laat my aansit by 'n feesmaal”. Tweedens omdat vriende nie kon insien waarom ek my in so 'n “fees” sou begewe nie. Dit was nie vir hulle aanvaarbaar nie; daarom ook “vervloek word ek bekyk”. Ek wou hier ook 'n kontras tref tussen Psalm 23 se digter wat deur vyande aanskou word in 'n positiewe lig teenoor ek wat deur vriende beskou word in 'n negatiewe lig.

Ek erken met “Ek is gelaai in die hart van die Here” my verbondenheid aan Hom en dat dit sy toedoen was/is. Ek erken sy goedheid en, soos in die openingsreël, sy sorg in “'n oase”, maar met “slyk” sê ek dat ek die verbondenheid nie altyd positief beleef nie. Op grond van die reeds genoemde stryd tussen sy wil en my wil, so wel as my vriende (Christene) wat my veroordeel.

Van hulle neem ek afskeid met “Ek sal ontuis wees tussen goedheid, van leë liefde sal ek vlug”. “Goedheid” hier bedoelende hul heiligheid; “leë liefde” bedoelende die motivering wat hulle aangevoer het deur my te vervloek (liefde), wat ek natuurlik nie positief kon ervaar nie!

Dan draai ek na God en word die worsteling (wat deels skuldbelydenis, deels klaaglied is) 'n vertrouenspraak. Alhoewel ek die Christelike bande verpes (“Ek sal tuis wees in die huis van die Here” het ek

vermink omdat “huis van die Here” aan hierdie bande herinner), is ek lief vir die Here. Hy is onvermydelik deel van my bestaan. Hy is my bestaan. Vir altyd.

Samehangend met die persoonlike aard van die Psalms is ook die *Sitz im Leben* van die Psalms. Dit is moeilik om die *Sitz im Leben* van die studentepsalms af te lei uit die psalms self. Ons was in die gelukkige posisie om toegang te kon hê tot die oorspronklike outeurs van die psalms en kon eerstehands meer te wete kom oor die spesifieke *Sitz im Leben* van die psalms. ’n Kennis van die spesifieke *Sitz im Leben* van ’n psalm help ongetwyfeld om die Psalm beter te verstaan. Dikwels is die *Sitz im Leben* anders en veel meer kompleks as wat uit die psalm self afgelei kon en kan word. Trouens, dit het geblyk moeilik te wees om die *Sitz im Leben* korrek uit ’n psalm te rekonstrueer. Soms is die spesifieke *Sitz im Leben* ook doelbewus verskuil, veral en juis as gevolg van die baie persoonlike aard van die psalm. Navorsers van die kanoniese Psalms word deur die waarneming gemaan tot beskeidenheid wanneer die *Sitz im Leben* van ’n Psalm gerekonstrueer word. ’n Psalm gee — soms doelbewus — min inligting oor die agtergrond en historiese omstandighede wat aanleiding tot die Psalm gegee het.

Intertekstualiteit is ’n opvallende kenmerk van die studente-psalms. Dit is moontlik ’n doelbewuste intertekstualiteit wat geskep word met verwysings, toespelings en woordspel of dit kan ook ’n onbewuste verwysing wees na ’n motief uit ’n kanoniese Psalm. ’n Derde moontlikheid is dat frases of grepe uit kanoniese Psalms vry aangehaal word uit die geheue sonder om ’n doelbewuste intertekstuele verband daarmee te probeer skep. Dit is ’n verskynsel wat dan later blyk inderdaad ’n intertekstuele verwysing te wees. Die tendens in Psalmnavorsing wat soek na intertekstuele verbintenisse om die struktuur en opbou van die Psalmboek as geheel na te speur, is ’n tendens wat verwelkom moet word en wat boeiende resultate mag oplewer. Intertekstuele verwysings word bewustelik of onbewustelik gemaak en wanneer dit gemaak is, het daar ’n intertekstuele verwysing tot stand gekom wat ’n verband tussen twee of meer Psalms skep.

Daar was ook temas en motiewe wat in die kanoniese Psalms voorkom, maar afwesig is in die studente-psalms. Lofpsalms, skeppingspsalms, liturgiese psalms, Tora-psalms, koningspsalms, kollektiewe psalms het ontbreek by die studente-psalms. Oor die redes waarom hierdie genres van psalms nie voorkom nie, kan maar net gespekuleer word. Beleef studente soveel druk dat ’n lofpsalm net nie deel is van hulle leefwêreld nie? Is die beleving van die natuur vir studente wat in ’n stad studeer, dalk net afwesig? Word geloof, tipies aan ’n postmoderne tyd, toenemend persoonlik en privaat beleef sodat daar daarom nie liturgiese psalms of kollektiewe psalms was nie? Speel die Tora (Woord) by studente nie so ’n groot rol dat dit ’n mens inspireer tot die skryf

van 'n psalm nie? Nodeloos om te sê dat 'n mens ook nie een klas studente as verteenwoordigend van alle (gelowige) studente kan maak nie.

Die taal wat in terme van God gebruik word in die studente-psalms is tipies van die taal wat in die kanoniese Psalms van God gebruik word. God gee krag aan gelowiges onder aanvegtings; Hy is teenwoordig ten spyte daarvan dat die teendeel soms blyk; Hy ken die psalmis; God het lief en is barmhartig; Hy is die Een wat aangeroop word in nood; Hy red, was en reinig, is die getroue God, die Rots: Hy vergewe en is die God van geregtigheid en regverdigheid. Die onderliggende motief is een van God wat vertrou kan word ten spyte van wat ook al gebeur. Selfs net met 'n oppervlakkige en kursoriese lees van die kanoniese Psalms sal dieselfde taal oor God gevind word. Jeremias (2004:101) merk in dié verband op dat in die meerderheid van Psalms God se goedheid in die lewe self ervaar word, selfs in ervarings van lyding, eenzaamheid en swaarkry.

6. GEVOLGTREKKING

Om die skryf (beter: skep) van 'n psalm te simuleer, was 'n interessante oefening. Daar is 'n geldige analogie tussen eietydse studente-psalms en die kanoniese Psalms. Die kanoniese Psalms is inderdaad die verwoording van universeel menslike ervarings wat die ervarings (goed of sleg) in verband met God probeer bring. Dat eietydse gelowiges met 'n elementêre kennis van die literêre genres van die kanoniese Psalms hulle bedien van min of meer dieselfde genres, is 'n interessante waarneming en bevinding. Om die *Sitz im Leben* van 'n studente-psalm te peil met net die psalm tot jou beskikking, is 'n moeilike onderneming. Te meer so, is die vermoede wanneer hedendaagse navorsers die *Sitz im Leben* van kanoniese Psalms rekonstrueer. Die taal wat gebruik word in die studente-psalms wanneer oor en met God gepraat word, toon merkwaardige ooreenkomste met die kanoniese psalms.

Die bekoring van Psalms as teologiese literatuur, liturgiese tekste, literêre tekste, refleksies van individue oor die kompleksiteit van gelowig-wees in die wêreld hou net nie op nie. Die boek van die Psalms bly die moeite werd om gelees en herlees te word.

BIBLIOGRAFIE

BARNARD, M.

2004. Waiting for meaning — Psalms in cult and culture. In: D.J. Human & C.J.A. Vos (eds.), *Psalms and liturgy* (London: T. & T. Clark, JSOTSS 410), pp. 1-14.

BRUEGGEMANN, W.

1984. *The message of the Psalms — A theological commentary*. Minneapolis: Augsburg Publishing House. Augsburg Old Testament Studies.

2003. *An introduction to the Old Testament. The Canon and Christian imagination*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press.

BURDEN, J.J.

1986. Poëtiese tekste. In: F.E. Deist & W.S. Vorster (reds.), *Woorde wat ver kom*. Kaapstad: Tafelberg (Die literatuur van die Ou Testament. Deel 1), pp 37-68.

DAY, J.

1990. *Psalms*. Sheffield: JSOT Press. Old Testament Guides.

EYBERS, I.H.

1978. *Gods Woord in mensetaal. Deel III. Die ontstaan, inhoud en boodskap van die "Geskrifte" in die Hebreuse kanon*. Durban: Butterworths.

GEBETE VON HEUTE

2006. [Aanlyn.] Bekom van [http:// www.amen-online.de](http://www.amen-online.de) [2006, 16 Oktober].

HAMMERSLEY, J.

2002. Psalms of life. [Aanlyn.] Bekom van [http:// www.psalmsoflife.tripod.com](http://www.psalmsoflife.tripod.com) [2006, 16 Oktober].

JAGERSMA, H. & VERVENNE, M. (REDS.)

1992. *Inleiding in het Oude Testament*. Kampen: Kok.

JEREMIAS, J.

2004. Worship and theology in the Psalms. In: D.J. Human & C.J.A. Vos (eds.), *Psalms and liturgy* (London: T. & T. Clark, JSOTSS 410), pp 89-101.

LIEDBOEK VAN DIE KERK

2001. Wellington: NG Kerk Uitgewers.

LONGMAN III TREMPER

1988. *How to read the Psalms*. Leicester: Inter-Varsity Press.

MILLER, P.D.

1986. *Interpreting the Psalms*. Philadelphia: Fortress.

RENDTORFF, R.

2005. *The Canonical Hebrew Bible. A Theology of the Old Testament*. Leiden: Deo Publishing. Tools for Biblical Study.

SEYBOLD, K.

1990. *Introducing the Psalms*. Edinburgh: T. & T. Clark.

STEEDS WEER NIEUWE PSALMEN

[s.a.] [Aanlyn.] Bekom van: [http:// www.bezinningscentrum.nl/teksten/bettine/nieuwepsalmen.htm](http://www.bezinningscentrum.nl/teksten/bettine/nieuwepsalmen.htm) [2006, 16 Oktober].

VERVENNE, M.

1990. "Do we use them as form, or as the voice of our hearts?" Exegetical reflections on the Psalms of Israel. *Questions Liturgiques Studies in Liturgy* 71(3/4):162-190.

VON RAD, G.

1975. *Old Testament Theology. The Theology of Israel's historical traditions*. London: SCM.

VOS, C.J.A.

2005. *Theopoetry of the Psalms*. London: T. & T. Clark.

VOSLOO, W. & VAN RENSBURG, F.J. (REDS.)

1999. *Die Bybellennium eenvolume kommentaar*. Vereeniging: CUM.

WESTERMANN, C

1989. *The living Psalms*. Michigan: Grand Rapids.

Trefwoorde

Literêre genre

Sitz im Leben

Psalms as gedigte, gebede,
liedere

Keywords

Literary genre

Setting in life

Psalms as poems, prayers and songs